

TÜRKİYE’DE KÜLTÜR POLİTİKALARI EKSENİNDE TÜRK HALK OYUNLARI UYGULAMA VE YAYMA PRATİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Kerem Cenk YILMAZ*, Dilek CANTEKİN ELYAĞUTU**

* Doç. Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü, kcylimaz@sakarya.edu.tr

** Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü, dcantekin@sakarya.edu.tr

Received Date: 11.06.2022. Revised Date: 19.08.2022. Accepted Date: 25.11.2022

Copyright © 2022 Kerem Cenk Yılmaz and Dilek Cantekin Elyagutu. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

21.yüzyılda toplumlarda kültürel farkındalığın oluşmasında, geleneksel danslar önemli bir aktör olarak devletlerin kültür politikaları içerisinde yer bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihinin dönüm noktaları olan tek partili dönem, çok partili dönem ve kalkınma planlarının uygulanması, dünyada ve Türkiye’de yaşanan politik, siyasal ve teknolojik gelişmeler ışığında kültür politikalarına dönüşmüştür.

Halk dansları, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi tarih süreçlerinde devletin kültür politikaları içerisinde toplumun kültürel inşası görevini üstlenmiştir. 1980 sonrası küreselleşmenin kültür politikalarını etkisi altına almasıyla kültür endüstrisi içerisinde ticarileşme sürecine girmiştir. Türkiye’nin kültür politikalarında yaşanan tüm bu gelişmeler dernek, vakıf, kulüp, üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren halk dansları eğitimini şekillendirmiştir.

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti kültür politikalarının içerisinde siyasi, sosyal ve ekonomik alanların merkezinde var olan halk dansları çalışmalarının konumunu ve paralel olarak halk dansları eğitiminin bu politikalar ile değişen statülerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmanın ulusal düzeyde eğitim politikası geliştirilmesi ve bu politikanın kültür ve eğitim alanlarının önceliklerinden biri hâline getirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma, geleneksel dans eğitimi veren kurum ve kuruluşlar, alanda faaliyet gösteren yerel, ulusal ve uluslararası örgütlerin kurumsal alt yapı ve politikaları, akademik makaleler, araştırma ve savunuculuk raporları, hükümet ve kalkınma programlarının incelendiği bir literatür araştırmasına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Danslar, kültür, endüstri, Türk halk oyunları, eğitim.

AN EVALUATION ON THE IMPLEMENTATION AND DISSEMINATION OF TURKISH FOLK DANCES IN TURKEY WITHIN THE AXIS OF CULTURAL POLICIES

Abstract

Traditional dances have found a place in the cultural policies of states as an important factor in the formation of cultural awareness in societies in the 21st century. The one-party period, the multi-party period and the implementation of development plans, which are milestone in the political history of the Republic of Turkey, have turned into cultural policies in the light of the political, political and technological developments in the world and in Turkey.

Folk dances have undertaken the task of cultural construction of the society within the cultural policies of the state in the political history processes of the Republic of Turkey. After 1980, with the influence of globalization on cultural policies, it entered the process of commercialization within the culture industry. All these developments in Turkey's cultural policies have shaped the folk dance education that operates within the body of associations, foundations, clubs and universities.

This study has been prepared in order to determine the position of folk dance studies that are at the centre of political, social and economic fields within the cultural policies of the Republic of Turkey and, in parallel, the changing status of folk dance education with these policies. It is thought that the study is important in terms of developing an education policy at the national level and making this policy one of the priorities of the fields of culture and education.

This study is based on a literature review examining institutional infrastructure and policies, academic articles, research and advocacy reports, government and development programs of local, national and international organizations operating in the field.

Keywords: Traditional dances, culture, industry, Turkish folk dances, education

GİRİŞ

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 27. Maddesi ile her bireyin kültüre ulaşma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişime katkı sağlama ve faydalanma hakkını temel haklardan biri olarak savunması, aynı zamanda kültürün aktararak çoğaltılması ve desteklenmesi, devletin görevi haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ve özellikle 1960'lardan başlayarak çeşitli ülkelerde hükümetlerin kültür alanında örgütlendikleri görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin kültür politikalarına yönelik 1969'da başlayan çalışmalarından sonra, 1970'te Venedik'te toplanan "Kültür Politikalarının Kurumsal, İdari ve Mali Yönleri" başlıklı konferans, bu konuda uluslararası farkındalığı artırmıştır. UNESCO tarafından 1972'de Helsinki'de düzenlenen "Avrupa Kültür Politikaları Konferansı" ve 1982'de Meksika'da yapılan "Dünya Kültür Politikaları Konferansı" ile 1998'de Stockholm'de düzenlenen "Kalkınmak için Kültür Politikaları Konferansı" (Oğuz, 2010, s. 41) devletlerin kültürel politika çalışmaları için birçok yeni açılımlar yaratmıştır. Kültür politikası, devletlerin kültürel araçları toplumun inşasında kullanma eylemlerinin tümüdür. Devletler siyasal, sosyal ve ekonomik gerekçelerini kültürel politikalara dönüştürür. Devletler kültürel planlamaları ve uygulamalarını farklı parametreler ile bilinçli bir biçimde oluşturur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren geliştirdiği kültür politikaları içerisinde halk danslarını ve halk dansları eğitimini analiz etmektir. Ulusal düzeyde eğitim politikası geliştirilmesi ve bu politikanın kültür ve eğitim alanlarının önceliklerinden biri hâline getirilmesi açısından çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma da görsel ve yazılı kaynaklar toplanarak, çalışmanın konusu, geleneksel dans eğitimi veren kurum ve kuruluşlar, alanda faaliyet gösteren yerel, ulusal ve uluslararası örgütlerin kurumsal alt yapı ve politikaları, akademik makaleler, araştırma ve savunuculuk raporları, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar ile hükümet ve kalkınma programları incelenerek oluşturulacaktır. Ayrıca yazarların katılımcı gözlem ile alandan elde ettikleri deneyimler yorumlanacaktır.

Türkiye Kültür Politikalarına Genel Bir Bakış

Dünyada milli devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte kültür kavramı, milleti kurgulamak, toplumların geçmiş ve bugünleri arasında bağ kurmak, hatta geleceği kurgulamak için kullanılmaya başlanmıştır. Kültür, devletlerin toplumsal arenada diğer devletlerden ayrıldığı ve diğer devletlere göre pozisyon aldığı alanı temsil eder. Kültürün milletleri kurgulama ve geleceklerini inşasındaki etkin rolü, onu aynı zamanda politik bir bakış içerisinde sokar ve kültür politikaları kavramı da bu altyapı ile kullanılmaya başlanmıştır (Kireççi, 2015, s.55).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti siyasi tarihi, ürettiği politikalar ile toplumun kültür, eğitim, sanat alanlarına yön vermiştir. Bu yön veriş biçimi siyasal, sosyal ve son yıllarda ekonomik

zeminlerde geliştirilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet devriminin ardından toplumda yeniden inşa süreci başlamış, Osmanlının yaşam biçimi terk edilerek yeni insanın köşe taşları belirlenmiştir. Toplum ve devleti ilgilendiren tüm yapıların harcı, yeni düzen için tekrar karılmıştır. Yeni Cumhuriyet, Erken Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan dönemden miras aldığı birçok kurum ve kuruluşun adını ve uygulama biçimlerini Cumhuriyet devrimlerinin politikaları ışığında yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılardan Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu, Cumhuriyetin politik ve kültürel duruşunu destekleyerek Türk milli kimliğinin oluşmasında önemli görevler üstlenmiştir (Akgül, 2015, s.12-13).

Bu geçiş döneminde devletin kültür politikaları ekseninde gerçekleşen Türk Halk Oyunları çalışmalarına baktığımızda, en önemli isim şüphesiz Selim Sırrı Tarcan'dır. Öztürkmen (1998), halk oyunlarını millî bir sembol olarak ilk kez ortaya atan ismin Selim Sırrı Tarcan (1873-1953) olduğunu ifade eder. Ayrıca Rıza Tevfik'ten farklı olarak Tarcan'ın, Cumhuriyet rejimiyle barışık bir ilişki içinde olduğunu ve birikimlerini erken dönem Cumhuriyet kurumlarına taşıyabildiğini aktarmıştır (Yoncalık, 2004). Selim Sırrı Tarcan'ın Türk Halk Oyunları çalışmalarının Türk Eğitim Sistemi içerisinde düzenli olarak yapılan ilk çalışmalar olduğunu söyleyebiliriz. Baykurt (1990), İstanbul Kadıköy İttihadı (Birliği) Spor Kulübünde yapılan İdman Bayramında Selim Sırrı Zeybeğinin İstanbul Muallim Mektebi öğrencileri tarafından toplu bir biçimde halka gösterilmesinin, ilk halk oyunları hareketinin kesin bir tarihi olduğunu aktarmıştır (Yoncalık, 2004).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluşundan itibaren, kurumlar, toplumsal düzen, hukuk, siyasi düzen, dinsel mekânlar, eğitim politikaları ve kültürel politikalar gibi alanları yeni bir Türkiye inşa etme süreçlerinde etkin aktörler olarak kullanmıştır. Özellikle geliştirdiği kültür politikaları ile millileşme ve çağdaşlaşma yönünde adımlar atmıştır. Kültür politikaları ile birlikte eğitim politikaları yeni Türkiye ve yeni Türkiye vatandaşı inşa etme sürecinde devletin araçları olmuştur. İlerleyen zamanlarda devletin kullandığı bu araçları, batılı devletlerle kurulan ilişkiler, bu devletler ile birlikte uluslararası örgütlerde çalışma zemini ve üyelikler, ülkede yaşanan siyasi değişim ve dönüşüm, 1960 ve 1980 darbeleri, muhtıralar ve tüm dünyayı etkileyen sosyal, ekonomik, teknolojik ve siyasal gelişmeler etkilemiştir.

Türkiye'de tek partili dönemde yapılan modernleşme, batılılaşma anlayışı ve bugün yapılan kültürel tartışmalar Türkiye kültürel politikaların siyasi yönünü oluşturmaktadır.

Liberal politik yaklaşımların güçlenmesiyle birlikte, toplumun üst kesimleriyle sınırlı görülen kültür ve sanat etkinliklerinin, toplumun geniş kitlelerine de ulaşabilir hale gelmesi için alınan kararlar, kültür politikalarının sosyal alanını işaret etmektedir.

Özellikle 1990'lardan sonra internetin gelişmesiyle birlikte, kültür endüstrisi küresel bir piyasaya dönüşmüş ve bu devasa pastadan pay almak isteyen devletlerin kültür politikaları, sınırlarını aşan etkilere sahip olmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin kültür politikaları incelemeleri genellikle Atatürk Dönemi (1923-1938), İnönü Dönemi (1938-1950), Menderes Dönemi (1950-1960), Planlı Dönem (1960-80), 1980 sonrası dönem (1980-) başlıkları altında toplanmaktadır.

1. Dönem 1923-1950

Tek partili dönem olarak gösterilen 1923-1950 yılları arasında, kültür ve eğitim politikalarını şekillendirilecek yeni yaklaşımlar görülmektedir. Bu yaklaşımların amacı ulusal, çağdaş, modern ve kalkınmacı bir toplumu inşa etmektir. Bu amaçla birlikte devletin hem kültür hem de eğitim alanında bir dizi baskın çalışmaları olmuştur. Devlet eliyle gerçekleşen bu siyasi tabloda, toplumu batılı normlarla buluşturan yeni insan ve vatandaş inşa etmek hedeflenmiştir.

Devletin bu hedeflere ulaşacağı halkı eğiteceği aktörleri, Tarih ve Dil Kurumlarından, Halkevlerine ve Köy Enstitülerine uzanan kurum ve kuruluşlardır.

Boydston ve Ross (1983) “1924 yılında John Dewey tarafından yazılan *“Report and Recommendation upon Turkish Education”* (Türk Eğitimi Üzerine Öneriler ve Rapor) başlıklı raporun Türk eğitim sistemi için bir önemli bir gelişme olduğunu ifade eder. Ayrıca Bal (1989, 1991); Büyükdüvenci (1995); Ergun (1987); Kirby (2010) gibi yazarlarda Dewey’in çalışmalarının Türkiye’nin pedagoji düşüncesi ve pratiğinin şekillenmesinde çok etkili olduğunu ve kalıcı izler bıraktığını belirtmişlerdir. (Bozkurt, 2017, s.91).

1923-1950 yılları arası tek partili iktidarın egemen olduğu dönemde Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü yönetimlerinde nüans farklılıkların olduğu gözlenmektedir. Atatürk dönemi politik uygulamalarında, kültür başlığının öne çıktığı görülmektedir. Atatürk’ün Cumhuriyetin temeli kültürdür ifadesi, onun Cumhuriyetin kalkınma planları içerisinde kültür politikalarını konumlaması bakımından önemli sözleridir. Toplumun yeniden inşasında devlet yönlendirici politikalar izlemiş, ideale erişme yolunu devrimleriyle pekiştirmeye çalışmıştır.

1938 ve 1950’li yıllar arasına İnönü’nün uygulama biçimlerinde ise devletin kültürel politikalarında devamlılık gözlemlenirken Atatürk dönemi politikalar daha da genişletilmiştir. Bu dönemde kurulan Devlet Konservatuarı, Devlet Tiyatroları ve Köy enstitüleri ile batılı ve doğulu anlayış biçimleri harmanlanmaya çalışılmıştır. Döneme İkinci Dünya savaşının etkileri ve Milli Eğitim bakanı Hasan Ali Yücel’ in etkin rolü damgasını vurmuştur (Oğuz, 2010, s.126).

1923-1950 yılları arasında dönemin siyasal ve sosyal içeriklerini eğitim yoluyla üreten ve yeni yurttaş modelinin oluşmasını sağlayan Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi kurumlardır. Halk evleri, Atatürk döneminde 1932 yılında kurulmuş ve eğitim referansı olarak hayat boyu öğrenme modelini uygulanmıştır. Köy enstitüleri, 1946 yılında İsmet İnönü döneminde kurularak örgün eğitim modelini benimsenmiştir. Her iki kurumda, tek partili dönemin sosyal kültürel ve eğitim alınındaki referansları olarak kabul görmektedir (Aykaç, 2021, s.535,536).

Bender (2005); Şemin (2011), Dewey’in raporunun Köy Enstitülerinin de kurulmasına esin kaynağı olduğuna yönelik rivayetler olduğunu belirtmişlerdir. Köy Enstitüleri Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in girişimi ve İsmail Hakkı Tonguç’un çabalarıyla köylerden ilkökul mezunu zeki çocukların bu okullarda yetiştirildikten sonra yeniden köylere giderek öğretmen olarak çalışmaları düşüncesiyle, 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı yasa ile açılmıştır” (Bozkurt, 2017, s.91).

1923-1950 yılları arasındaki dönemde Türk Halk Oyunları çalışmaları örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki sistem altında yürütülmüştür. Örgün eğitim içerisindeki ilk çalışmalar, Selim Sırrı Tarcan tarafından başlatılmıştır. Toygar (1988, 78), 1917-1932 yılları arasında okullarda on beş yıl müddetle yalnız Selim Sırrı (Tarcan)’nın uyarladığı zeybek oyununun öğretildiğini aktarmaktadır (Yoncalık, 2004). Bu süreç Osmanlı imparatorluğunun son dönemi itibarı ile başlayan yenilik hareketleri ile Cumhuriyetin ilk yıllarına taşınan kültür politikalarının bir devamı olarak yorumlanmaktadır.

Öztürkmen (1998), 1940 senesinde halk oyunlarının Türkiye’deki sergileniş biçiminde önemli bir dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. 19 Mayıs kutlamalarında Gazi Eğitim Enstitüsünde okuyan bir grup öğrenci Sivas, Erzurum ve Çorum’dan değişik oyunları geniş bir izleyici topluluğuna sunmuşlardır. O dönemde Enstitüde öğretmenlik ve yöneticilik yapan Zehra Alagöz’ün aktardığına göre, bu uygulama belli bir eğitim süreci sonucu olmuştur. Öztürkmen, Bu durumun, daha çok çeşitli gösterileri bir araya getirmeleri bakımından, Selim Sırrı

Tarcan’ın Muallim Mektebi öğrencilerinin vaktiyle yapmış oldukları gösterilerden de farklı bir girişim olduğunu ifade etmiştir (Yoncalık, 2004).

Türk halk oyunları eğitiminin örgün eğitimdeki hareketliliği izlendiğinde, bir müfredata bağlı sistemli ve düzenli eğitimin beden eğitimi bölümlerinde başladığı görülmüştür. Bilge (1989). 1941-1942 yılları arasında uygulanan ve beden eğitimi bölümlerine ait ilk ele geçen müfredatı özetleyerek jimnastik, sporlar, oyun ve halk dansları, tıbbî jimnastik...gibi derslerin üç yıl boyunca, 204 saat ve altı sömestir karşılığı işlendiğini belirtmiştir (Yoncalık, 2004).

Tek partili dönemde halk dansları çalışmaları yeniden inşa modelinde halk evleri ve köy enstitüleri içerisinde yer almıştır. Toplumun kendi kültürel değerlerini öğrenmesi ve uygulaması bu iki kurumda sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle Halk evlerinin kurulması ile birlikte ve devamında Köy Enstitülerinde yapılan halk dansları çalışmaları, ülke düzeyinde yaygınlaşmış ve halk danslarının yeni formlar kazanmasını sağlamıştır (Ökten, Kızmaz, s. 935,936). Halk dansları çalışmalarının zorunlu ders olarak köy enstitüsü programlarında yer alması, dönemin alan için önemli gelişmesi olarak öne çıkmaktadır.

(Abbas, 1993) dönemde yaşanan gelişmeleri “1938’de 3530 sayılı yasayla Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü kurulmuştur. Kanununun 14’üncü maddesinde ; “Halkevleri kendi mensuplarına ve arzu edenlere kapalı veya açık salonlarda Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü ile müşterek olarak tertip edilecek programlara göre jimnastik, eskrim, güreş, yürüyüş, salon oyunları ve millî rakslar gibi beden terbiyesi hareketleri yaptırılabilir” ifadeleri ile örneklemiştir (Yoncalık, 2004).

Cumhuriyetin ilk dönemi olarak nitelendirilen 1923-1950 yılları arasında yapılan halk dansları çalışmalarının temel özelliği, halk danslarının kültürel politikalar içerisinde sosyal faaliyet rolünü üstlenmiş olmasıdır. Alanın geleceğine yön verecek adımlar bu dönemde yapılan çalışmalarda atılmıştır. Dansların yeni bir pratikle sunulması, estetik arayışlar ve dansı kurgulama biçimleri bu dönemde değişikliğe uğramıştır. Dönemim ilerleyen zamanlarda sunum biçimlerindeki dönüşümüne de etki etmiştir (Özbilgin, 2011, s.46).

2. Dönem 1950-1980

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1946 yılında çok partili siyasi hayata geçiş yapmıştır. 1950 yılı seçimlerini Demokrat Parti’nin kazanması, çok partili siyasi hayatın başlangıcı olarak görülmektedir. Adnan Menderes liderliğinde Demokrat Parti, 1960 askeri darbesine kadar hükümet görevini üstlenerek ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yeni bakış açıları oluşturmuştur. İkinci dünya savaşının ardından dünyada ve Türkiye’de görülen liberalizm, bu dönemin mimarisinde başat konumdadır. Batılılaşma yönünü Avrupa istikametinden Amerika’ya yönelterek CHP dönemi kültür politikası çizgilerinden farklılaştığı görülmektedir. Adnan Menderes’in politikalarında belirleyici unsur, ekonomik kalkınma olarak öne çıkmaktadır. Kültürel politikaların iktisadi kalkınmanın gerisinde kaldığı anlayışa göre, kültürel politika üretme taleplerinin devletten ziyade halktan gelmesi anlayışının hakim olduğu görülmektedir (Hızarcı, 2015, s.16,18). İlkokullarda din derslerinin zorunlu ders haline gelmesi, İmam Hatip okullarının yeniden açılması, Köy Enstitülerinin ve Halkevlerinin kapatılması hususları, Demokrat Parti iktidarının CHP’den ayrıştığı noktalardır. Bu dönemde İnönü döneminin hümanist anlayışından uzaklaştığı ve Osmanlı ve İslam geçmişine de ilginin arttığı bir sürece girilmiştir (Kireççi, 2015, s.65,66).

1960-1980 yılları arasında Türkiye’de ekonomik, sosyal, kültürel hayatın yeniden şekillendiği gelişmeler yaşanmıştır. Bunların başında 1960 askeri darbesi gelmektedir. Darbe her alanı tersine götüren, Türkiye için kayıp zamanları oluşturmuştur. 1960-1980 yılları arası için Planlı dönem ifadesi kullanılmaktadır. Planlı dönem olarak nitelendirilmesinin sebebi 1960

yılında Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıdır. DPT'nin kurulması ile her beş yılda bir kalkınma planları hazırlanmıştır. Üçüncü ve beşinci kalkınma planlarında kültür başlığı bağımsız bir alan olarak yer almıştır. Bu dönemde 1961 anayasasında kültürel hakların yer alması, TÜBİTAK ve Kültür Bakanlığının kurulması dönemin kültür politikaları açısından önemli gelişmeleridir. Ayrıca bu dönemde yaşanan kültürel alanların kültür endüstrisi içerisinde yer alışı devletlerin kurgularında kullandıkları diğer bir parametre olarak görülmektedir (Hızarcı, 2015, s.16,18).

Türk halk dansları çalışmaları bu dönemde Halk Evleri ve Köy Enstitülerinin kapatılmasından olumsuz etkilenerek önemli faaliyet alanlarını kaybetmiştir. Bu dönemden sonra halk dansları çalışmalarının öğrenci birlikleri ekseninde sürdürüldüğü görülmektedir. Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) halk dansları çalışmalarının yapıldığı önemli merkezler olarak değerlendirilmektedir. 1955 yılında Yapı ve Kredi Bankası tarafından “Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisinin kurulması, 1960’lardan sonra Folklor Kurumu, Türk Ticaret Bankası, Milliyet Gazetesi adlı kurumların, halk dansları çalışmalarına yön verdiği görülmektedir (Cömert, Kızmaz s. 935-936).

1950-1980 yılları arası halk dansları alanı için kırılma noktası yaratacak iki önemli gelişme yaşanmıştır. Birincisi 1955 yılında Yapı ve Kredi Bankası tarafından “Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisinin kurulması, diğeri 1974 yılında Devlet Halk Dansları Topluluğunun kurulmasıdır. Birinci kırılma noktasında halk dansları alanının farklı meslek grupları ve sanatçı kadroları ile araştırılarak derlenmesi çalışmaları arşiv oluşturması ve gelecek nesillere kültürel değerlerin aktarılması bağlamında önemlidir. Kurumun 1954 yılında 10. kuruluş yılı münasebetiyle düzenlemiş olduğu halk dansları yarışması, gelecekte bacasız fabrikalara dönüşecek halk dansları yarışmaları dünyasının kapılarını aralamıştır. Yaklaşık seksen yıllık halk dansları faaliyet alanının beklide en önemli yönlendiricisi olan yarışmalar, halk dansları gösterilerinde düzenleme, kriter, sahne, giysi, müzik gibi sunum bileşenlerini etkilemiştir ve alan için popülerliğin belirleyicisi olmuştur. Halk dansları alanının ikinci kırılmasını oluşturan Devlet Halk Dansları Topluluğu, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin geleneksel dans sunum pratiklerinden etkilenerek yeni bir düzen ve anlayışın Türk halk dansları alanında başlangıcını oluşturmuştur. Sahnelemede patenlerin etkin kullanımı, ışık ve dekor, giysi ve müzikte yeni yaklaşımlar, bale disiplinin halk dansları ile birlikte oluşturduğu yeni bir sentez ve anlatım, gösterilerin yörüngesini oluşturmuştur.

Yarışma olgusunun Türk halk oyunları uygulama ve yayma pratikleri içerisinde önemli bir alan kaplaması, eğitimin de bu eğilime paralel olarak değişmesine neden olmuştur. Bu dönemde oluşturulan yarışma kriterlerini sağlamaya çalışan halk oyunları ekipleri, geleneksel icralarında tek tipleşmeye gitmişlerdir. Halk oyunları eğitimlerinde, dansın geleneksel icra biçimi ve karakterini korumak yerine, dansçıların birlikteliği önemszenmiştir. Geleneksel dans icralarını etkileyen bir diğer unsur ise bale disiplinin Türk halk dansları çalışmalarına dâhil edilmesidir. Devlet Halk Dansları Topluluğu'nda bir dönemin tartışmalı konusu olan Türk adımlı bale projesi Türk halk oyunları pratiklerinin bundan sonraki otuz yılına dâhil olacak bir durumun öncü hareketi olarak görülmektedir.

Dönemin halk dansları eğitimindeki diğer bir gelişmesi de, birçok üniversitenin beden eğitimi ve spor bölümlerinin giriş sınavlarında halk oyunları branş olarak yer almıştır. Aynı zamanda bölümlerin ders programlarında seçmeli ders olmanın yanı sıra mezuniyet ihtisas alanı olarak da belirlenmiştir.

3. Dönem 1980

1980 ve sonrasındaki on yıl, Türkiye siyasi tarihinin en çalkantılı dönemlerden biridir. 12 Eylül 1980 darbesi ile başlayan ve devamında 1982 anayasası ile devam eden askeri rejimin

siyasal hayattaki izleri, yakın tarihimizi şekillendirmiş olup tartışmaları bugün dahi sürmektedir. 1990’lı yıllarda yaşanan siyasal çalkantılar ve koalisyon hükümetleri, küresel ekonomik krizler, 2000’li yıllar Adalet ve Kalkınma Partisinin tek partili iktidar dönemi ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi bu dönemde yaşanan siyasi gelişmelerdir. Dünyada Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması ve Ortadoğu, Balkanlarda yaşanan siyasi gelişmeler, Covid 19 salgını, Rusya-Ukrayna savaşı ve enerji krizi dünya dengelerini değiştiren önemli siyasal hareketlerdir.

1980 sonrası dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler ile birlikte ortaya yeni kavramlar çıkmıştır. Bunlar Neo Liberalizm, Küreselleşme, Sanayi Sonrası Toplum, Enformasyon toplumu, Post-fordist toplum ya da Post-modernizm gibi terimlerdir. Bu yeni kavramlar yenedünya düzeni diye adlandırılarak ülkelerin kültür politikaları üretimlerinde etkin olmuştur (Akbulut, 2012, s. 453).

Türkiye’de milli kültür, Türk-İslam tezi ile kurulmaya çalışılırken, diğer yandan neoliberal iktisadi gelişmeler süreçleri etkilemiş, kültürel alanda bu gelişmelerden uzak kalamamıştır.

Bu dönemde gerçekleşen iki önemli kültür faaliyeti 1982 ve 1989 yıllarında düzenlenen birinci ve ikinci Kültür Şuralarıdır (Hızarcı, 2015, s. 16,18). 1998’de kültürel alanda AB’ye yaklaşım Sempozyumunda bir bakıma kültür politikaları için bir ilk resmi metin oluşturulmuştur. Böylece, devlet dışı aktörlerin kültür sahasında görünür olmasının yolu açılmıştır. Bu durum, devletin tekel konumunu terk etmesinin bir işaretidir. Başta sponsorluk olmak üzere bu alanda farklı düzenlemeler getirilmiştir (Ada, 2009, s. 94). Türkiye’nin 2008’den beri hazırlığını yaptığı Ulusal Kültür Raporu, Avrupa Konseyi tarafından 2013 yılında kabul edilerek ulusal ve uluslararası düzeyde ilk kez kapsamlı bir kültür politikası belirlenmiştir. Bu süre zarfında kültür endüstrisinin büyüyen devasa yapısı, yaşam sanat ilişkisini piyasa merkezli olarak yeniden dönüştürmüştür. Böylelikle kültürel süreçlerde kitlesel bir çoğunluk yaratılmıştır. Özelleştirme politikası kapsamında devletin kültürel alanda destekleyici olarak kalma hedefi son dönemde yerel ve küresel etkileşim dâhilinde bir sivilleşme reformu olarak değerlendirilmiştir (Gençkaya, Demirci, 2018, s. 66-68).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçildikten sonra hayata geçen kurullardan birisi de Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kuruludur. “Kültür ve sanatın toplumun her kesimine yayılması, kültürel ve tarihi mirasımızın korunması ve kültür turizminin geliştirilmesi amacıyla politika önerileri oluşturmak, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının sorunlarının tespiti, soydaş ve akraba topluluklarla sosyal, kültürel, iktisadî ve diğer alanlarda ilişkilerin korunup geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenmesine yardımcı olmak ”kurulun çalışma alanını oluşturmaktadır (Sunar, Ülker, Bulut Kartal, 2022, s. 28).

Bu dönemde halk dansları alanında üniversiteler bünyesinde Türk Halk Oyunları Bölümlerinin açılması, Türk Halk Oyunları Federasyonunun kurulması, özel sektör ve profesyonel dans topluluklarının ortaya çıkması, belediyelerin üstlendiği halk oyunları faaliyetleri ve uluslararası büyük organizasyonlarda halk dansları temelli prodüksiyonların kullanılması önemli gelişmeler olarak görülmektedir.

Türk Halk Oyunları Bölümlerinin Konservatuvar çatısı altında açıldığı ilk yıldan (1984) bugüne kadar geçirdiği sürede, bağlı oldukları üniversitelerin eğitim politikaları içerisinde şekillendiği görülmektedir. Bologna eğitim süreci Türk halk oyunları bölümleri için bağlayıcı bir politika olarak öne çıkmıştır (Yılmaz, 2017).

2000’li yılların başları, merkezinde halk danslarının olduğu büyük prodüksiyonların, gösterilerini geniş kitlelere ulaştırdıkları, halk danslarının görünürlüğünün arttığı yıllardır. Bu

yıllarda, şirketler büyük prodüksiyonlarını, küreselleşen dünyada kullanılan yeni pazarlama teknikleri ile ulusal ve uluslararası arenalara taşımışlardır. Küreselleşme ve popüler kültürün yaygınlaşması, sanatın ekonominin bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. “Holdingler prestijli halk oyunları yarışmaları finanse etmiş, büyük şirketler halk dansları gösterilerine sponsor olmuştur (Yılmaz, Cantekin Elyagutu, 2017, s. 343).

2001 yılında kurulan Türk Halk Oyunları Federasyonu ile dernek ve vakıflar kulüplere, dansçılar sporcuya, jüriler hakemlere dönüşmüş ve halk dansları yarışmalarının düzenlenmesinde federasyon lokomotif rol üstlenmiştir.

2000’li yıllardan itibaren yerel yönetimlerin kültürel politikalarda etkin rol üstlendikleri görülmektedir. Halk dansları çalışmalarının halka ücretsiz kurslarla öğretilmesi belediyelerin özellikle büyükşehir belediyelerinin çalışmaları arasına girmiştir.

2000’li yıllardan itibaren, devlet düzenlediği uluslararası büyük organizasyonlarda halk dansları temelli prodüksiyonları ön plana çıkarmıştır. Formula 1 İstanbul, Erzurum Kış Olimpiyatları, Akdeniz Oyunları, Üniversite Oyunları vb. organizasyonlar örnek olarak gösterilebilir.

Sonuç

Kültür politikaları ikinci dünya savaşı sonrasında uluslararası toplantılarda ortaya çıkan, devletlerin siyasal sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınmak için yararlandıkları alanın adıdır. Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihi, tek partili dönem, çok partili dönem, planlı dönem ve küreselleşmenin etkisi altında 1980 ve sonrası dönemler olarak ifade edilmektedir. Bu dönemlerin ürettiği kültürel politikalar ülkede yaşanan siyasal gelişmeler, darbeler, dünyada yaşanan siyasal toplumsal ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle birbirinden ayrılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni bir toplum yeni bir vatandaş inşa etme hedefi ile devlet eliyle kültürel politikalar üretilmiştir. Osmanlının son dönemleri olarak da adlandırılan erken Cumhuriyet döneminin bazı yapıları yeni kurulan Cumhuriyetin devrimleri ile yeniden kurgulanmıştır. Türk Tarih ve Türk Dil kurumları bu yapılar adına örnek olarak gösterilebilir. Bu dönemde devletin kültürel politikalarının icracısı konumundaki Halkevleri ve Köy enstitüleri, dönemin öne çıkan eğitim kurumlarıdır. Halk dansları çalışmalarının bu kurumlardaki etkin rolü halk dansları alanının geleceğine yön vermesi açısından oldukça önemlidir. Özellikle köy enstitülerinde halk danslarının zorunlu ders olarak müfredata konulması, dönem için halk danslarının konumunu anlamak bağlamında örnek olarak gösterilebilir.

Çok partili döneme geçiş ile birlikte dünyada yaşanan liberal iktisadi politikaların Türkiye’yi etkilediği görülmektedir. Bu dönemde tek partili iktidar döneminin halk evleri ve köy enstitüleri gibi kurumları kapatılmıştır. Devletin kültüre olan müdahalesi azaltılmış, halktan gelen talepler üzerine politikalar geliştirilmiştir. Halk oyunları faaliyetleri bu dönemde yönünü Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB), Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi çalışmalarında belirlemiştir.

Planlı dönem olarak ifade edilen 1960-1980 yılları arasında 1971 yılında Kültür Bakanlığının kurulması ve bakanlığa bağlı Devlet Halk Dansları Topluğunun kurulması halk dansları alanında kırılma noktası yaratmıştır. Halk danslarının bale disiplini ile tanışması, sahne düzeni, anlatım, paten, giysi ve müzikte yaşanan gelişmeler, halk dansları için değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir.

1980 sonrası dönemde kültürel politikaların üretiminde küreselleşme etkili olmuştur. Devletin siyasi, sosyal ve ekonomik kalkınma aracı olarak kültürel politikalar ürettiği görülmektedir. Bu dönemde özel sektör ve yerel yönetimler kültürel politikalarda etkinliğini artırmıştır. Avrupa Birliği üyelik süreçleri, 2000 sonrası kültürel alanları kapsayan yasaların çıkartılması, 2018 de Cumhurbaşkanlığı Kültürel Politikalar Kurulunun kurulması dönemin önemli gelişmeleri olarak gösterilebilir. Bu dönemin halk dansları alanında öne çıkan gelişmeleri olarak, Türk Halk Oyunları Bölümlerinin açılması, Türk Halk Oyunları Federasyonu kurulması, profesyonel dans topluluklarının kurulması, halk dansları alanın gişe ile tanışması sayılabilir.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından bugüne kadar geçen sürede halk dansları, iktidarların kültürel politikalarında sosyal alanlar içerisinde konumlandırılmıştır. Halk dansları sosyal yönünün dışında kültürün kendisidir ve etkin bir kültürel aktarım aracıdır. Toplumsal ve kültürel hafızanın yeniden inşasında önemli bir aktördür. Halk dansları alanının gelişebilmesi, daha fazla izleyici kitlelerine ulaşabilmesi, yeni yaratıcı sunumların ortaya çıkabilmesi, yeni nesillere öğretilmesi adına kamu kaynaklarının alana aktarılması, halk dansları ile ilgilenen kurum ve kuruluşlara teşvik verilmesi, halk oyunları bölümü mezunlarının halk oyunları alanında istihdam edilmesi, alanın kültürel politikalarından beklentilerini oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Abbas, N. (1993). "Halkevleri ve Memleket Sporu" Mart 1939, C.13, no,73, Ülkü (1933-1950) Seçilmiş Spor Makaleleri (Yayına Hazırlayan, Suat Karaküçük), Ankara, s. 14-18.
- Ada, S. (2009). Bir Yeni Kültür Politikası İçin. S. Ada, & H. A. İnce içinde, *Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş* (s. 81-109). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akbulut, D. (2012). Küresel Siyaset, Kimlik ve Sanat. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(6), 403-409.
- Akgül, O. Ö. (2015). Türkiye'de Kültür Politikaları ve Türkiye Tiyatrosu Üzerine Kısa Bir Deneme. *Medeniyet Sanat, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 9-19.
- Aykaç, M., & Aykaç, N. (2021, Ocak). Hayat Boyu Öğrenme Bağlamında Türkiye'nin Modernleşmesinde Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951). *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 532-549.
- Bal, H. (1991). John Dewey'in eğitim felsefesi. İstanbul: Kor Yayıncılık.
- Bender, M. T. (2005). John Dewey'nin eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6(1), 13-19.
- Bilge, N. (1989). Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1095, Kültür Eserleri Dizisi,137, Ankara.
- Boydston, J. A. (Ed.). (2008). The collected works of John Dewey, Index: 1882-1953. SIU Press.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi*, 3(2), 85-124.

- Büyükdövençi, S. (1995). John Dewey's impact on Turkish education. In J. Garrison (Ed.), *The new scholarship on Dewey* (pp. 393-400). Norwell, MA: Kluwer Academic Publishers.
- Cömert, N., & Kızmaz, İ. (tarih yok). Sözlü Tarih Denemisi: 1960-1980 Yılları Arasında İstanbul'da Halk Dansları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34).
- Ergun, D. (1987). *Sosyoloji ve eğitim*. Ankara: V Yayınları.
- Gençkaya, Ö. F., & Demirci, E. Ü. (2018). Türkiye'de Kültür Politikasının Kurumsallaşma Sürecine Genel Bakış. *Türk Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(2).
- Hızarcı, Ç. (2015, Ocak). Türkiye'nin Güncel Kültür-Sanat Politikası ve Opera Sanatı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Politikaları ve İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Kırby, F. (2010). *Türkiye'de köy enstitüleri* (Çeviren: Niyazi Berkes). Ankara: Güldikeni Yayınları.
- Kireççi, M. A. (2015). *2023'e Doğru Kültür Politikaları*. İstanbul: Kutup Yıldızı.
- Oğuz, E. S. (2010). Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbilgin, M. Ö. (2011). Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında Geleneksel Zeybek Oyunlarının Sahnelenmesi Hakkında Halil Oğultürk ile Yapılan Görüşme. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı*, 35-47.
- Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Sunar, L., Ülker, O., & Kartal, F. B. (2022). *Geleceğin Türkiyesinde Kültür Politikaları*. İstanbul: İlke İlim Kültür Eğitim Vakfı Yayınları.
- Şemin, F. (2011). Türkiye'de Amerikalı bir filozof. <http://www.beyaznokta.org.tr/cms/images/Dewey.pdf>
- Tezcan, M. (1994). *Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi*, Atilla Kitabevi, Ankara.
- Toygur, K. (1988). "Halk Oyunlarımızın Tarihi ile ilgili Notlar", *Millî Kültür*, Sayı,62, Eylül, s. 78-80.
- Yılmaz, K. C. (2017). THO Bölümü Özelinde Kalite Çalışmaları ve Akreditasyon Süreçleri İçin Öneriler. *Güzel Sanat Eğitimi Toplum Bilimler Etkileşimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: İstanbul Türk Müziği Dernek ve Vakıfları Dayanışma Konseyi.
- Yılmaz, K. C., & Elyagutu, D. C. (2017). Kitle İletişim Araçları Kullanımı Bağlamında Türk Halk Oyunları. *Güzel Sanatlar Eğitimi Toplum Bilimler Etkileşimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 339-347). İstanbul: İstanbul Türk Müziği Dernek ve Vakıflar Dayanışma Konseyi.
- Yoncalık, O. (2004). Milli Eğitimde Bir Kültür Aktarımı Olarak Halk Oyunları (Dansları) ve beden Eğitimi Öğretmenliği. *Milli Eğitim Dergisi*. Kasım 5, 2022 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/164/yoncalik.htm adresinden alındı.